

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.211:347.451.031

Братковський О.В.

Хмельницький університет управління та права

ТЕХНІЧНО СКЛАДНИЙ ПОБУТОВИЙ ТОВАР ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Стаття присвячена дослідженню технічно складного побутового товару як об'єкта цивільних правовідносин. Зокрема, надано визначення поняття технічно складного побутового товару, виокремлено загальні та спеціальні ознаки, за якими дані товари відрізняються від інших промислових товарів споживчого призначення. Зосереджено увагу на відмінності технічно складних побутових товарів від складних речей. Наведено мету закріплення законодавцем переліків технічно складних побутових товарів.

Ключові слова: технічно складний побутовий товар, перелік, ознаки, особливості, захист прав споживачів.

Постановка проблеми. Питання захисту прав споживачів залишається актуальним на будь-якому етапі розвитку держави. Одним із пріоритетних напрямів є захист прав споживачів технічно складних побутових товарів, оскільки ринок даних товарів є одним з найдинамічніших. Виробники звітують про рекордні продажі, а люди вже нездатні уявити собі свою діяльність без таких товарів. Закріплення правової категорії технічно складних побутових товарів дозволяє встановити спеціальні правові вимоги щодо конкретних груп товарів, що дозволяє забезпечити додатковий захист учасників споживчих правовідносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема правової охорони прав споживачів достатньо розроблена в юридичній літературі. Вказаній проблематиці присвячена велика кількість наукових робіт вітчизняних та зарубіжних науковців: С.С. Алексєєва, В.А. Андрющенка, Н.А. Барінової, А.В. Баркової, В.П. Васькевича, А.В. Венедіктова, Г.Р. Гафарової, Г.М. Грабовської, В.Р. Дворецкого, С. Джуанг, О.Ю. Димінської, О.М. Ерделєвського, Т.І. Ілларіонова, А.М. Калініна, О.О. Кармазу, Д. Клейна, Г.А. Осетинської, В.П. Паліюка, Я.Є. Парція, Р. Петті, О.П. Письменної, М.А. Рожкової, А.Є. Шерстобітова, О.М. Язвінської та

інших. Проте необхідно зазначити, що на сьогодні окремих правових досліджень технічно складних побутових товарів не проводилося.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз технічно складного побутового товару як об'єкта цивільних правовідносин, зокрема щодо визначення його поняття та ознак.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття технічно складного побутового товару закріплено в Порядку гарантійного ремонту (обслуговування) або гарантійної заміни технічно складних побутових товарів, затвердженого постановою КМУ № 506 від 11 квітня 2002 року (далі – Порядок) [1] та в Законі України «Про захист прав споживачів» (далі – Закон) [2]. Відповідно до п. 2 Порядку та п. 25-1 ст. 1 Закону, до технічно складних побутових товарів належать непродовольчі товари широкого вжитку (прилади, машини, устаткування та інші), які складаються з вузлів, блоків, комплектуючих виробів, відповідають вимогам нормативних документів, мають технічні характеристики, супроводжуються експлуатаційними документами, і на які встановлено гарантійний термін. З технічної точки зору технічно складні побутові товари слід розглядати як механічні знаряддя, устаткування, пристрої та

машини, в основі яких лежать різноманітні складові частини та зв'язки між ними.

Термін «технічно складний товар» закріплений також в законах «О защите прав потребителей» Російської Федерації (далі – Закон РФ) [3], Республіки Білорусь (далі – Закон РБ) [4] та Республіки Казахстан (далі – Закон РК) [5], проте він відсутній в законодавстві англосовітських країн (наприклад, США, Канада, Великобританія) та країн Європейського Союзу. Також слід зазначити, що поняття даної категорії товарів закріплено лише в українському законодавстві, інші держави обмежилися тільки закріпленням переліків технічно складних товарів.

Технічно складні побутові товари як об'єкти цивільних прав належать до категорії «речі», тобто відповідно до ст. 179 Цивільного кодексу України є предметами матеріального світу, щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки [6]. Проте дані товари слід відмежовувати від складних речей.

Відповідно до ст. 188 ЦК України, якщо кілька речей утворюють єдине ціле, що дає змогу використовувати його за призначенням, вони вважаються однією річчю (складна річ) [6]. Тобто в доктрині під складною річчю розуміється сукупність предметів, які окремо цілком самостійні, але пов'язані загальним господарським чи іншим призначенням. При цьому ні один із предметів, що входить до складу складної речі, не має ролі головної речі по відношенню до інших речей. За загальним правилом, складні речі вважаються неподільними, оскільки в разі їх розділення окремі речі не можуть слугувати тому ж самому призначенню, що і складна річ. Крім того, поділ складної речі, як правило, призводить до зниження цінності окремих речей.

Із зазначеного вище можна зробити висновок, що термін «складна річ» відрізняється за значенням від категорії «технічно складний побутовий товар». Складна річ може не бути технічно складною (наприклад, рукавиці, меблі тощо), у свою чергу технічно складна річ в більшості випадків не є складною річчю. Ознака складності в контексті технічно складних побутових товарів пов'язана з приналежністю даних об'єктів до категорії «технічних товарів». Складність даних товарів полягає не в об'єднанні в одному об'єкті однорідних чи різнорідних предметів, об'єднаних єдиним призначенням, як в складних речах, а в технічно складному внутрішньому устрої таких об'єктів, тобто наявності вузлів, блоків, комплектуючих виробів та зв'язків між ними.

Правовий режим технічно складних побутових товарів як речей визначається їх приналежністю до категорії «товарів». Товаром є продукт, призначений для продажу, що спроможний задовольняти потреби фізичних та юридичних осіб, та еквівалентна вартість якого має вираження в ціні [7]. Таким чином, річ набуває властивостей товару, коли вона призначена для продажу, обміну чи іншого введення в обіг. Виокремлення технічно складних побутових товарів та здійснення особливого правового регулювання щодо них спрямовані саме на товари, що реалізуються безпосередньо споживачам, тобто виключно для особистих потреб, не пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності або виконанням обов'язків найманого працівника. Продаж та поставка технічно складних побутових товарів в інших цілях здійснюється відповідно до норм розділу 3 Цивільного кодексу України та глави 20 Господарського кодексу України [8].

Переліки товарів, які є технічно складними побутовими товарами, закріплені в декількох нормативно-правових актах. Найбільш деталізований перелік міститься в Постанові КМУ від 16 березня 2017 р. № 231 «Про затвердження переліку груп технічно складних побутових товарів, які підлягають гарантійному ремонту (обслуговуванню) або гарантійній заміні, в цілях застосування реєстраторів розрахункових операцій» [9]. Також слід зазначити про відкритий перелік, закріплений у Правилах роздрібною торгівлі непродовольчими товарами, затверджених Наказом МЕМУ № 104 від 19 квітня 2007 року [10] та виключний перелік, закріплений у Постанові КМУ № 172 від 19 березня 1994 року «Про реалізацію окремих положень Закону України «Про захист прав споживачів» [11].

Таким чином, законодавець у рамках законодавства про захист прав споживачів закріпив декілька переліків технічно складних побутових товарів для різних цілей. Мета першого переліку – визначити коло технічно складних побутових товарів, по відношенню до яких споживач у разі виявлення в них недоліків вправі реалізувати певні права та забезпечити більш жорсткий контроль за застосуванням реєстраторів розрахункових операцій. Другий перелік визначає правила продажу даних товарів, а третій – коло технічно складних побутових товарів, з яких утворюється обмінний фонд.

Шляхом закріплення переліку груп технічно складних побутових товарів, які підлягають гарантійному ремонту (обслуговуванню) або

гарантійній заміні, законодавець закріпив таку ознаку технічно складних побутових товарів, як обов'язкове встановлення гарантійного строку на них. Відповідно до п. 5 ст. 1 Закону гарантійний строк – це строк, протягом якого виробник (продавець, виконавець або будь-яка третя особа) бере на себе зобов'язання про здійснення безоплатного ремонту або заміни відповідної продукції у зв'язку з введенням її в обіг [2].

В українському та російському законодавстві, законодавствах республік Білорусь та Казахстан, США, Канади відсутні конкретні вимоги щодо мінімальної тривалості гарантійного строку. Проте законодавство України, Російської Федерації, Республіки Білорусь та Республіки Казахстан надає споживачу право пред'явити виробнику (продавцю) вимогу про безоплатне усунення недоліків товару після закінчення гарантійного строку. Так, відповідно до п. 10 ст. 8 Закону така вимога може бути пред'явлена протягом установленого строку служби, а якщо такий не встановлено – протягом десяти років, якщо в товарі було виявлено недоліки (істотні недоліки), допущені з вини виробника [2]. Відповідно до п. 5 ст. 19 Закону РФ, абз. 2 ч. 1 ст. 21 Закону РБ, абз. 4 ч. 2 ст. 17 Закону РК, у випадках, коли передбачений договором гарантійний термін складає менше двох років, і недоліки товару виявлені споживачем після закінчення гарантійного терміну, але в межах двох років із дня передачі товару споживачеві, продавець (виробник) несе відповідальність, якщо споживач доведе, що недоліки товару виникли до передачі товару споживачеві або з причин, які існували до цього моменту [3; 4; 5]. Іншим шляхом пішов законодавець ЄС, відповідно до ч. 1 ст. 5 Директиви № 1999/44/ЄС продавець повинен нести відповідальність у разі виявлення невідповідності протягом двох років з моменту поставки товару [12].

Наступною ознакою, що впливає із законодавчого поняття технічно складного побутового товару, є наявність у даних товарів технічних характеристик. Дане поняття включає в себе сукупність фізичних, хімічних, механічних, органолептичних тощо характеристик товару, що дозволяють відрізнити один товар від іншого. До таких характеристик належать: розмір та вага пристрою, робочі температури пристрою, підтримувані діапазони мережі тощо.

У контексті технічних характеристик цікавою є позиція Комітету з побутової техніки Асоціації європейського банку, висловлена в рамках Висновку про оцінку регулюючого впливу проекту

Постанови Уряду РФ, яка містить розширений перелік технічно складних товарів. Відповідно до даної позиції ключовим критерієм віднесення продукції до технічно складної пропонується вважати наявність мікропроцесорного пристрою керування, що істотно розширює функціонал виробу, передбачає істотно вищі вимоги до рівня проектування, вибору компонентної бази і безпеки виробу. Наявність мікропроцесорного пристрою можна довести як документально (схеми, фотографії, експлуатаційна документація), так і візуально (наявність електронної плати управління), що зводить до мінімуму ризик виникнення спірних ситуацій. Також відповідно до даної позиції вважається необґрунтованим обмеження переліку технічно складних товарів пристроями, в яких наявний лише дисплей для відображення буквено-цифрової інформації про режими роботи, оскільки наявність дисплея з буквено-цифровою індикацією не характеризує складність виробу на сучасному етапі розвитку техніки і необґрунтовано дискримінує технічно складні пристрої, які обладнані світлодіодною, символною чи іншою, відмінної від буквено-цифрової, індикацією [13].

Також характерним для технічно складних побутових товарів є обов'язкове супроводження експлуатаційними документами. До експлуатаційних документів належать текстові або графічні конструкторські документи, які окремо чи разом дають можливість ознайомитися із споживчими властивостями товару, і в яких визначаються правила його експлуатації, зокрема технічний паспорт чи інший документ, що його замінює [1, п. 7]. Такими документами є настанови щодо експлуатування, інструкція з монтажу, каталог деталей та складських одиниць, формуляр тощо. Експлуатаційні документи можуть бути виконані як на паперових носіях, так і в електронному вигляді.

Висновки. Технічно складні побутові товари є не обмеженими в обороті непродовольчими товарами, а промисловими товарами побутового призначення. В основі їх відмежування від інших об'єктів цивільних прав лежить технічна і технологічна сутність, які, в свою чергу, впливають на споживчі властивості даних товарів і, як наслідок, визначають особливості їхнього правового режиму.

Аналіз поняття та переліків технічно складних побутових товарів дозволяє виокремити загальні та спеціальні ознаки, що лежать в основі об'єднання даних товарів в єдину групу об'єктів цивільних прав, тобто такі ознаки, за якими технічно складні побутові товари відрізняються від інших промислових товарів споживчого призначення.

До загальних ознак належить приналежність до категорій «речі» та «товари». До спеціальних ознак, що характеризують складні побутові товари як об'єкти цивільних правовідносин, належать: 1) приналежність до предметів техніки; 2) технічно складний внутрішній устрій, що включає сукупність конструктивних елементів (вузли, блоки,

комплектуючі вироби); 3) закріплення чіткого переліку таких товарів у спеціальних нормативно-правових актах; 4) установлення на них гарантійного терміну; 5) наявність технічних характеристик; 6) супроводження експлуатаційними документами; 7) встановлений обов'язок створення обмінного фонду щодо деяких з даних товарів.

Список літератури:

1. Про затвердження Порядку гарантійного ремонту (обслуговування) або гарантійної заміни технічно складних побутових товарів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2002 р. № 506 / Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2002. № 16. Ст. 25.
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-ХІІ № 3161-IV / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 7. Ст. 84.
3. О защите прав потребителей: Закон Российской Федерации от 07.02.1992 г. № 2300-1. Ведомости Съезда народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации. 1992. 9 апреля. № 15. Ст. 766.
4. О защите прав потребителей: Закон Республики Беларусь от 09.01.2002 г. № 90-З. Газета «Звезда». 2002. 20 марта. № 55–56.
5. О защите прав потребителей: Закон Республики Казахстан от 04.05.2010 р. № 274-IV. Ведомости Парламента Республики Казахстан. 2010. 18 мая. № 9. Ст. 43.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV / Верховна рада України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 356.
7. Мілаш В.С. Господарське право: Курс лекцій. Харків: Право, 2010. 336 с.
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV / Верховна рада України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18. Ст. 144.
9. Перелік груп технічно складних побутових товарів, які підлягають гарантійному ремонту (обслуговуванню) або гарантійній заміні, в цілях застосування реєстраторів розрахункових операцій: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 231 / Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2017. №31. Ст. 937.
10. Про затвердження Правил роздрібної торгівлі непродовольчими товарами: Наказ Міністерства Економіки України від 19.04.2007 р. №104 / Міністерство Економіки України. Офіційний вісник України. 2007. № 86. Ст. 197.
11. Про реалізацію окремих положень Закону України «Про захист прав споживачів»: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 березня 1994 р. №172 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/506-2002-%D0%BF/conv/print145355349861353> (дата звернення: 05.12.2017).
12. Директива № 1999/44/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС від 25.05.1999 р. щодо певних аспектів продажу споживчих товарів та пов'язаних з цим гарантій / База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_b07
13. Заключение об оценке регулирующего воздействия на проект постановления Правительства Российской Федерации «Об утверждении перечня технически сложных товаров, в отношении которых в случае обнаружения в товаре недостатков требования потребителя о возврате уплаченной за такой товар суммы либо о замене такого товара на товар этой же марки (модели, артикула) или на такой же товар другой марки (модели, артикула) с соответствующим перерасчетом покупной цены, выдвинутые по истечении 15 дней со дня передачи потребителю такого товара, подлежат удовлетворению только в случае обнаружения существенного недостатка товара, или нарушения установленных Законом Российской Федерации «О защите прав потребителей» сроков устранения недостатков товара, или невозможности использования товара в течение каждого года гарантийного срока в совокупности более чем тридцать дней вследствие неоднократного устранения его различных недостатков» от 05.05.2011 г. / Министерство экономического развития Российской Федерации. URL: <http://economy.gov.ru/wps/wcm/connect/111f2c8046be938989aefb4415291f1/zakliuchenie.doc?MOD=AJPERES&CACHEID=111f2c8046be938989aefb4415291f1>

ТЕХНИЧЕСКИ СЛОЖНЫЙ БЫТОВОЙ ТОВАР КАК ОБЪЕКТ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВООТНОШЕНИЙ

Статья посвящена исследованию технически сложного бытового товара как объекта гражданских правоотношений. В частности, дано определение понятию технически сложного бытового товара, выделены общие и специальные признаки, по которым данные товары отличаются от других промышленных товаров потребительского назначения. Сосредоточено внимание на различиях между технически сложными бытовыми товарами и сложными вещами. Приведена цель закрепления законодателем перечней технически сложных бытовых товаров.

Ключевые слова: *технически сложные бытовые товары, перечень, признаки, особенности, защита прав потребителей.*

TECHNICALLY COMPLEX HOUSEHOLD GOODS AS AN OBJECT OF CIVIL LEGAL RELATIONS

The article is devoted to the study of a technically complex household goods as an object of civil legal relations. In particular, the definition of the concept of a technically complex household product is given, the general and special features are distinguished, according to which these goods differ from other industrial goods of a consumer purpose. Attention is focused on the difference between technically complex household goods and complex things. The purpose of the fixing by the legislator of lists of technically complex household goods is given.

Key words: *technically complex household goods, list, features, features, protection of consumers' rights.*